

Karol Wach

TransInfo

ORCID: 0000-0002-0167-3974

k.wach@wp.pl

Wpływ wykluczenia cyfrowego na rozwój e-doręczeń*

Uwagi wprowadzające

Stale postępująca ewolucja technologii, jak również nasilanie procesów cyfryzacji stanowią z jednej strony szansę na rozwój wielu dziedzin życia, z drugiej zaś generują pewne zagrożenia dla społeczeństwa. Nie ulega wątpliwości, że wiek XXI to czas cyfrowej transformacji, dostrzegalnej także w obszarze dostarczania korespondencji, w którym systematycznie i coraz szerzej tradycyjną pocztę papierową zastępuje się doręczeniami elektronicznymi. Wydaje się, że doręczenia tradycyjne są obecnie wykorzystywane jeszcze w większym stopniu niż te elektroniczne, należy jednak zakładać, iż ten ostatni sposób przekazywania korespondencji będzie stawał się coraz powszechniejszy i dominujący. Jednocześnie trzeba mieć na uwadze, że problemu wykluczenia cyfrowego nie da się trwale wyeliminować z uwagi na fakt, iż pewne grupy społeczne – nie tylko seniorzy, ale także chociażby osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne, z rodzin dysfunkcyjnych, mieszkańcy wsi i małych miasteczek – nie będą w stanie komunikować się w sposób elektroniczny¹. To z myślą o osobach, które nie posługują się środkami komunikacji elektronicznej, należy rozważyć pozostawienie możliwości doręczenia korespondencji w sposób tradycyjny². Celem nadrzędnym nie powinna być bowiem elektroni-

---

* Publikacja powstała na podstawie wystąpienia autora *Wykluczenie cyfrowe w obszarze e-doręczeń* na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Przyszłość doręczeń elektronicznych: szanse i zagrożenia” zorganizowanej 8 grudnia 2023 r. przez Katedrę Postępowania Administracyjnego i Sądownictwa Administracyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz Stowarzyszenie Na Rzecz Praworządności w Oświacie.

¹ J. Żuk, *Zagrożenie wykluczeniem cyfrowym jako element bezpieczeństwa osobistego Polaków*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności” 2015, nr 1, s. 173.

² Por. np. P.M. Przybysz, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany*, 2024, Lex, komentarz do art. 39.

zacja doręczeń, a skuteczne dostarczenie korespondencji, skutkujące jej dotarciem do adresata, i powiadomienie go o jej treści³.

W publikacji podjęta zostanie próba znalezienia odpowiedzi na pytanie czy, a jeśli tak, to w jaki sposób, wykluczenie cyfrowe może wpłynąć na wdrażanie nowych technologii w procesie doręczania korespondencji, prowadzących docelowo do zredukowania roli tradycyjnej poczty na rzecz e-doręczeń. W tym celu konieczne jest przeprowadzenie analizy zjawiska wykluczenia cyfrowego, w tym uwarunkowań społecznych (ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań prawnych), w zakresie jego wpływania na proces wdrażania doręczeń elektronicznych. Przy czym rozważania te zostaną ograniczone do obszaru e-doręczeń uregulowanego przepisami ustawy o doręczeniach elektronicznych⁴ i realizowanych przy wykorzystaniu publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego (dalej jako *purde*), kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego i publicznej usługi hybrydowej (dalej jako *puh*).

Czym jest wykluczenie cyfrowe?

Przed przeprowadzeniem rozważań o wpływie wykluczenia cyfrowego na wdrażanie e-doręczeń należy zdefiniować pojęcia „wykluczenie” oraz „wykluczenie cyfrowe”. Zjawisko wykluczenia ma dość szeroki zakres, przez co może przybierać wiele postaci⁵. Zgodnie z encyklopedyczną definicją wykluczenie jest trwałą marginalizacją, pozostawianiem na uboczu spraw, którymi żyje ogół⁶. Co do zasady zatem wykluczenie ma wydźwięk negatywny i takie też skutki wywołuje w określonej grupie społecznej. W *Encyklopedii PWN* wskazano na wykluczenie z rynku pracy (bezrobocie), nieuczestniczenie w życiu publicznym (absencja wyborcza), izolację kulturową i deprywację materialną (bycie ubogim)⁷. Doktryna za ogólną definicję wykluczenia przyjmuje tę przedstawianą przez Zespół Zadaniowy ds. Reintegracji Społecznej, określającą to zjawisko jako brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich⁸. W literaturze dostrzegalny jest również pogląd, że wykluczenie stanowi sytuację unie-

³ Por. np. A. Zieliński, *Glosa do postanowienia SN z dnia 26 kwietnia 2001 r., II CZ 146/00*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 7–8, Lex.

⁴ Dz.U. z 2023 r., poz. 285, dalej jako u.d.e.

⁵ J. Żuk, *op. cit.*, s. 172.

⁶ *Encyklopedia PWN*, hasło: wykluczenie, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/wykluczenie;4835314.html> (data dostępu: 12.08.2024).

⁷ *Ibidem*.

⁸ Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski (NSIS), [http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/informator/npr2/dokumenty%20strategiczne/Narodowa%20Strategia%20Integracji%20Społecznej.pdf](http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/informator/npr2/dokumenty%20strategiczne/Narodowa%20Strategia%20Integracji%20Spo%C5%82ecznej.pdf) (data dostępu: 12.08.2024).

możliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób⁹. Zjawisko to dotyczyć może pracy, konsumpcji, uczestnictwa w kulturze, życiu społeczności lokalnych czy w polityce¹⁰. Reasumując zatem powyższe rozważania, należy przyjąć, że wykluczenie to bardziej zaawansowana marginalizacja¹¹. Nie inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku wykluczenia cyfrowego. Już pobieżna analiza pojęcia „wykluczenie” daje podstawy do postawienia tezy, że może ono skutecznie ograniczać, a nawet uniemożliwiać wdrażanie e-doręczeń w określonych grupach społecznych, zwłaszcza w aspekcie wykluczenia cyfrowego, które należy traktować jako jeden z elementów szerszej rozumianego wykluczenia społecznego. To ostatnie pojęcie jest dość szeroko analizowane w literaturze¹². Najogólniej rzecz ujmując, można je określić jako brak dostępu do podstawowych dóbr, które są potrzebne (czy nawet niezbędne) do codziennego funkcjonowania. Wykluczenie społeczne trzeba zatem traktować jako szerszy katalog, obejmujący swoim zasięgiem nie tylko wykluczenie cyfrowe, ale także przykładowo wykluczenie komunikacyjne (brak dostępu do transportu publicznego), wykluczenie zdrowotne (brak dostępu do podstawowej opieki medycznej), wykluczenie etniczne (brak akceptacji z powodów rasowych), wykluczenie rówieśnicze (brak akceptacji w grupach osób o podobnym wieku) czy wykluczenie energetyczne (brak dostępu do elektryczności). Zjawisko to jest wieloaspektowe, zaś wskazane przykłady nie stanowią katalogu zamkniętego. Co więcej, samo jego badanie jest przedmiotem zainteresowania nie tylko prawników, a przede wszystkim socjologów. Warto jednak podkreślić, że w każdym aspekcie wykluczenie społeczne jawi się jako marginalizacja danej grupy społecznej, co jednoznacznie pokazuje jego negatywny wydźwięk.

Przechodząc do analizowanego pojęcia wykluczenia cyfrowego, trzeba przede wszystkim zaznaczyć, że jest ono dość szeroko komentowane w literaturze. Stąd też konieczne staje się przedstawienie odpowiedniej jego definicji. Jak się wydaje, określono go jako podział cyfrowy, związany z dostępem i wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych we wszystkich sferach aktywności gospodarczej¹³, a tym samym rozróżnienie na osoby z dostępem

⁹ Por. M. Małecka-Lyszczek, *Współpraca administracji publicznej z podmiotami ekonomii społecznej*, 2017, Lex.

¹⁰ T. Panek, J. Czapiński, *Wykluczenie społeczne*, [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2014, s. 385.

¹¹ J. Bąbka, *W poszukiwaniu strategii edukacyjnej przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej” 2014, nr 4, s. 89.

¹² Por. np. R. Kruszką, *Wykluczenie społeczne – rys interpretacyjny i użyteczność badawcza*, „Kultura i Edukacja” 2008, nr 1, s. 35–69; D. Becker-Pestka, G. Kubiński, M. Łojko, *Różne obrazy wykluczenia społecznego w Polsce*, Wrocław 2017, s. 7–16.

¹³ A. Jastrzębska, W. Jastrzębska, *Wykluczenie cyfrowe – przyczyny, zagrożenia i bariery jego pokonania. Studium przypadku*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2012, nr 25, s. 92.

do sieci internetowej i nowoczesnych form komunikacji oraz na osoby bez takich możliwości¹⁴. Wieloaspektowość tego zjawiska nakazuje również konieczność zwrócenia uwagi na umiejętność korzystania z nich czy też potrzebę ich stosowania.

Prezentowane określenie pojęcia „wykluczenie cyfrowe” jasno obrazuje jego złożoność, co z kolei nakazuje skoncentrowanie się na wybranych jego aspektach (uwarunkowaniach społecznych) odnoszących się do doręczeń elektronicznych – mianowicie to: świadomość społeczna, dostęp do Internetu (szerzej: dostęp do usług i sprzętu komputerowego) oraz rozwiązania prawne. Wszystkie wskazane powinny zostać uwzględnione przy wprowadzaniu e-doręczeń. Jak słusznie zaznaczono w doktrynie, wdrażanie takich procesów powinno odbywać się z należytą starannością. Zalecana jest ona szczególnie w odniesieniu do poszczególnych grup społecznych. W tym zakresie należy zatem zachować daleko idącą ostrożność i wnikliwie przeanalizować poszczególne kroki wdrożeniowe¹⁵.

Wykluczenie cyfrowe będzie stanowić przede wszystkim barierę we wprowadzaniu doręczeń elektronicznych dla odbiorców indywidualnych (osób fizycznych), nie zaś dla podmiotów publicznych (urzędów) albo profesjonalistów. Zgodnie z poglądem wyrażonym w literaturze zjawisko to dotyczy szczególnie osoby, gospodarstwa domowe, a także, co przy współczesnym rozwoju technologii może nieco dziwić, przedsiębiorców¹⁶. W tym kontekście zasadne pozostaje pytanie, czy poziom wykluczenia cyfrowego społeczeństwa umożliwi powszechne stosowanie takiego sposobu doręczenia jako podstawowego. Ocena rozwiązań przyjętych w ustawie o doręczeniach elektronicznych pozwala na sformułowanie negatywnej odpowiedzi. Przede wszystkim należy zauważyć należy, że doręczenia elektroniczne – zgodnie z postanowieniami wskazanego aktu prawnego – nie są obligatoryjne dla podmiotów, które nie zostały w nim enumeratywnie wymienione. Kwestie te zostały uregulowane w art. 8 i 9 u.d.e. Wynika z nich wprost, że do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych (wpisanego do bazy adresów elektronicznych) zobowiązane zostały podmioty publiczne (w rozumieniu art. 2 pkt 6 u.d.e.), a także adwokat wykonujący zawód, radca prawny wykonujący zawód, doradca podatkowy wykonujący zawód, doradca restrukturyzacyjny wykonujący zawód, rzecznik patentowy wykonujący zawód, notariusz wykonujący zawód, podmiot niepubliczny wpisany do rejestru przedsiębiorców oraz podmiot niepubliczny wpisany do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. W przypadku tych podmiotów wy-

¹⁴ Por. M. Wezel, M. Feliksiak, P. Toczyński, *Portret internauty*, s. 8, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/3634/2009-Toczyński-red-Portret-Internauty.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (data dostępu: 12.08.2024).

¹⁵ J. Kosowski, *Kierunki skutecznej elektronicznej procesury karnego*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2022, t. XVII, nr 19, s. 162.

¹⁶ A. Jastrzębska, W. Jastrzębska, op. cit., s. 92.

kluczenie cyfrowe nie powinno stanowić istotnej bariery we wdrażaniu doręczeń elektronicznych, choć pewne problemy mogą występować. Dotyczyć one będą chociażby osób zatrudnionych w urzędach czy też kompatybilności poszczególnych systemów, co nieco szerzej zostanie zanalizowane w dalszej części publikacji. Trudno natomiast dostrzec barierę we wdrażaniu e-doręczeń w przypadku braku dostępu do Internetu czy też braku odpowiedniego sprzętu. Warto zatem wnikliwie przyjrzeć się poszczególnym uwarunkowaniom tej problematyki.

Świadomość społeczna a doręczenia elektroniczne

Zgodnie z encyklopedyczną definicją świadomość społeczna to całokształt wierzeń, wyobrażeń, opinii itp. członków danego społeczeństwa¹⁷. W odniesieniu do doręczeń elektronicznych pojęcie to należy traktować wąsko, jako wiedzę tego społeczeństwa o nowoczesnych metodach doręczania korespondencji i możliwości korzystania z nich. Wczesny etap wdrażania e-doręczeń, w oparciu o przepisy u.d.e., sprawia, że obecnie trudno jest określić potrzeby stosowania nowych rozwiązań przez osoby fizyczne. Należy bowiem zauważyć, że przepisy regulujące doręczanie na zasadach określonych w powołanym akcie prawnym już obowiązują, ale nie podlegają jeszcze stosowaniu (zob. art. 166 w zw. z art. 155 u.d.e.). Tym samym nie jest możliwe przedstawienie jakichkolwiek danych dotyczących nie tyle korzystania z danej usługi, ale zainteresowania możliwościami posługiwania się nimi. Jak wcześniej wspomniano, ustawodawca enumeratywnie wymienił podmioty, które zostały zobligowane do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych wpisanego do bazy adresów elektronicznych. Tym samym w początkowych etapach wdrażania e-doręczeń świadomość społeczna kształtowana będzie poprzez ustawowe „zmuszanie” konkretnych podmiotów do korzystania z doręczeń elektronicznych oraz kampanie społeczne. Takie działania powinny przekładać się na zwiększenie świadomości społecznej, a tym samym wzrost zainteresowania stosowaniem dostępnych nowości.

Istotną barierę w korzystaniu z e-doręczeń stanowić może niechęć do zmiany dotychczasowych nawyków. Występować ona będzie przede wszystkim w odniesieniu do podmiotów, które nie zostały wymienione w ustawowym katalogu zobowiązanym do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych wpisanego do bazy adresów elektronicznych. Stąd też doręczenie elektroniczne powinno być narzędziem szybkim, prostym i pewnym, aby zachęcać i przekonywać do stosowania go. Rolą nie tylko ustawodawcy, ale także instytucji

¹⁷ *Encyklopedia PWN*, hasło: świadomość społeczna, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/swiadomosc-spolesczna;3984380.html> (data dostępu: 12.08.2024).

i podmiotów je wdrażających jest przygotowanie takich rozwiązań, które zachęciłyby do korzystania z nich różne grupy społeczne, także te, powszechnie zaliczane – z różnych powodów – do wykluczonych cyfrowo. Wydaje się zatem, że sprawne przejście z doręczeń tradycyjnych na elektroniczne nastąpi przede wszystkim w sytuacji zagwarantowania i pokazania realnych korzyści płynących z tego drugiego sposobu przekazywania korespondencji względem pierwszego, a nie wyłącznie przez stosowanie ustawowego przymusu.

Dostęp do Internetu a doręczenia elektroniczne

Istotnej bariery w korzystaniu z doręczeń elektronicznych nie powinien stanowić dostęp (a raczej jego brak) do Internetu. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego (dalej jako GUS) wynika bowiem, że liczba gospodarstw domowych posiadających łącze internetowe systematycznie rośnie. W 2023 r. wskaźnik ten wynosił 93,3%. Na przestrzeni ostatnich lat sytuacja znacząco poprawiła się. W literaturze z 2014 r. wskazywano jeszcze, że rozwiązywanie spraw gminnych na zewnątrz musi odbywać się tradycyjną metodą, bo poziom zinfornatyzowania społeczeństwa nie jest na tyle duży, żeby można było je załatwiać przez Internet¹⁸. W tej materii sytuacja uległa znaczącej poprawie, a samo wykluczenie cyfrowe, rozpatrywane w tym aspekcie, nie ma obecnie aż tak istotnego znaczenia w odniesieniu do możliwości wprowadzenia e-doręczeń.

Barierą mogącą skutecznie uniemożliwiać wdrażanie e-doręczeń jest jednak zjawisko występowania białych plam cyfrowych, które uniemożliwiają korzystanie z Internetu. Z przywołanych już wcześniej danych GUS wynika, że 6,7% gospodarstw domowych dostępu do sieci nie ma wcale. Celem poprawy sytuacji w tym zakresie należałoby chociażby rozszerzyć program budowy światłowodów, który jest aktualnie realizowany m.in. z wykorzystaniem środków unijnych¹⁹, tak aby w każdej gminie była możliwość korzystania z Internetu, chociażby w miejscach publicznych, takich jak biblioteka czy urząd.

Jako problem można ponadto identyfikować umiejętność korzystania z Internetu bądź nawet z komputera. Ważna wydaje się – w tym kontekście – rola samorządów, zwłaszcza gminnych, ale także administracji rządowej czy organizacji społecznych, które powinny, w ramach m.in. realizowanych zadań własnych, wdrażać chociażby szkolenia dla osób wykluczonych cyfrowo celem

---

¹⁸ S. Wilk, *E-administracja w społeczeństwie informacyjnym. Model a rzeczywistość na przykładzie województwa podkarpackiego*, Rzeszów 2014, s. 138.

¹⁹ Działania te realizowane były m.in. ze wsparciem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013, działanie 8.3: „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion”, oś priorytetowa 8: „Społeczeństwo informacyjne – zwiększenie innowacyjności gospodarki”.

realizacji procesu włączenia cyfrowego²⁰. Jego znaczenie jest o tyle ważne, że – jak trafnie zauważa się w doktrynie – pełne uczestniczenie w tradycyjnych formach życia społeczno-kulturalnego będzie coraz trudniejsze bez kompetencji cyfrowych. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu (zwłaszcza poprzez prowadzone na wielu płaszczyznach działania edukacyjne) leży tym samym w interesie całego społeczeństwa²¹. W literaturze akcentuje się decydującą rolę państwa, które powinno informować, inspirować i wspomagać w wymienionych działaniach inne podmioty, takie jak jednostki samorządowe czy organizacje społeczne²². Wśród wymienianych tam zadań, zmierzających do tworzenia społeczeństwa cyfrowego, znalazły się m.in.: budowa internetowych sieci szerokopasmowych, rozwój e-administracji, czyli umożliwianie załatwiania spraw drogą elektroniczną, czy dostosowywanie prawa do zmian w dziedzinie technologii cyfrowych²³. O ile obecnie ustawodawca nie wprowadził przymusu korzystania z doręczeń elektronicznych przez wszystkich, o tyle można zaryzykować twierdzenie, że ustawowy katalog podmiotów do tego zobowiązanych z biegiem czasu będzie się powiększał. Postawienie takiej tezy uzasadnia fakt, że e-doręczenia wpisują się niejako w przywołane wcześniej obszary działań, prowadzące do stałego rozwoju społeczeństwa cyfrowego.

Kompetencje cyfrowe, a raczej ich brak, dostrzegalne są po dokonaniu podziału społeczeństwa na grupy wiekowe. Jak wskazuje Ewa M. Kwiatkowska, zjawisko wykluczenia cyfrowego występuje przede wszystkim wśród osób starszych, ale nie tylko. O ile nieużywanie Internetu automatycznie przesądza o wykluczeniu cyfrowym, o tyle wśród jego użytkowników część z nich nie posiada wystarczająco dobrego sprzętu lub dostępu do sieci o wymaganej prędkości. Istnieje także pewien odsetek osób, których umiejętności poruszania się w sieci nie są wystarczające²⁴, ale trzeba mieć na uwadze, że może to istotnie wpływać na korzystanie przez takie osoby z doręczeń elektronicznych.

Z kolei Alicja Sytek dokonuje podziału na wykluczenie cyfrowe w rozumieniu twardym, polegającym na ograniczeniach infrastrukturalnych, np. na braku technicznych możliwości korzystania z Internetu czy też ograniczeniach finansowych, oraz wykluczenie cyfrowe miękkie, a więc przede wszystkim brak wiedzy, motywacji czy też odpowiednich umiejętności korzystania z elektronicznej administracji. Zauważa, że największą bolączką e-administracji jest ten drugi aspekt. Autorka stawia – jak się wydaje aktualną także obecnie –

²⁰ O procesie włączenia cyfrowego zob. np. R. Lew-Starowicz, K. Lorecka, *Włączenie cyfrowe – droga do reintegracji społecznej*, Warszawa 2013, s. 16.

²¹ M. Gryczka, *Rola Internetu w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego*, „Management and Business Administration. Central Europe” 2012, nr 2, s. 122.

²² A. Stawicka, *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, Warszawa 2015, s. 14, https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/133/plik/ot-637_internet.pdf (data dostępu: 12.08.2024).

²³ Ibidem.

²⁴ Por. E.M. Kwiatkowska, *Zdalne rozprawy – zapewnienie równości wobec zjawiska wykluczenia cyfrowego*, „Krytyka Prawa” 2013, t. 15, nr 3, s. 210.

tezę, że bariery te w znacznie mniejszym stopniu występują w przypadku korzystania z bankowości elektronicznej²⁵. To z kolei prowadzi do wniosku, że brakuje wystarczających informacji o możliwości korzystania z doręczeń elektronicznych, co świadczy o konieczności wdrożenia kampanii społecznych zachęcających do zmiany nawyków osób fizycznych w zakresie wymiany korespondencji. W literaturze już od jakiegoś czasu pojawia się apel o zwiększone nakłady finansowe na kampanie promocyjne i informowanie obywateli o możliwości elektronicznego kontaktu z wybranym urzędem²⁶, co niewątpliwie wpisuje się w konieczność podjęcia stosownych działań zmierzających do propagowania e-doręczeń. Jak się wydaje, kluczowa rola przypada w analizowanym zakresie ministrowi właściwemu do spraw informatyzacji²⁷.

Mając powyższe na uwadze, należy zaakcentować, że w literaturze dostrzegalne jest pojęcie tzw. częściowego wykluczenia cyfrowego. Sprowadza się ono do ograniczenia aktywności w Internecie do pewnych dziedzin, z pominięciem innych istotnych dla funkcjonowania w społeczeństwie. W praktyce osoby częściowo wykluczone cyfrowe nie są całkowicie pozbawione dostępu do Internetu, jak również umiejętności korzystania z niego, ale ograniczają się do poruszania w obszarze tzw. internetowej rozrywki. Pojęcie to doktryna definiuje jako działania w Internecie, takie jak: korzystanie z poczty elektronicznej, aktywność na portalach społecznościowych, granie w gry komputerowe, pobieranie plików z muzyką i filmami czy zakupy²⁸. Mając jednak wystarczające umiejętności, osoby te mogłyby korzystać z doręczeń elektronicznych.

Zestawiając ze sobą dwa zanalizowane pokrótce aspekty wykluczenia cyfrowego, tj., świadomość społeczną oraz dostęp do Internetu, warto zauważyć, że część społeczeństwa, mimo że ma możliwość połączenia z siecią, a także pożądane umiejętności, nie korzysta z nich. Poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, dlaczego tak się dzieje, prowadzi do postawienia tezy, że osoby te odczuwają takiej potrzeby²⁹. Dodatkowo dochodzi do tego aspekt niechęci do wdrażania w życiu codziennym jakichkolwiek zmian. W świadomości znacznej części społeczeństwa przesyłka urzędowa powinna być dostarczona pocztą, mimo wyrażanych negatywnych opiniach odbiorcy o instytucji ją dostarczającej.

---

²⁵ A. Sytek, *Rozwój elektronicznej administracji ze szczególnym uwzględnieniem ePUAP i profili zaufanych – wybrane zagadnienia*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 6, s. 74.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Obecnie to Minister Cyfryzacji.

²⁸ A. Stawicka, op. cit., s. 11.

²⁹ Z raportu firmy Orange wynika, że blisko 66% osób niekorzystających z sieci uzasadnia to brakiem potrzeby – zob. *Kluby rozwoju cyfrowego odpowiedzią na wykluczenie cyfrowe*, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/kluby-rozwoju-cyfrowego-odpowiedzia-na-wykluczenie-cyfrowe> (data dostępu: 12.08.2024).

Rozwiązania prawne a doręczenia elektroniczne

Ostatnim aspektem wykluczenia cyfrowego, mającym wpływ na e-doręczenia, są rozwiązania prawne przyjęte przede wszystkim w u.d.e. Ich analizę należy przeprowadzić z podziałem na ocenę pozytywną i negatywną, mając jednak na uwadze, że granica ta jest dość niejednoznaczna i trudna do ściśle go poprowadzenia.

Dla osób korzystających z Internetu już samo prawidłowe utworzenie adresu do doręczeń elektronicznych może stanowić problem. Czynność ta wymaga bowiem wykonania co najmniej trzech kroków, tj. wypełnienia wniosku, podpisania go elektronicznie (podpisem zaufanym, podpisem osobistym lub kwalifikowanym podpisem elektronicznym) oraz aktywacji ADE³⁰. Najtrudniejszym krokiem dla osób wykluczonych cyfrowo wydaje się być drugi z nich, ale problem będzie widoczny już w przypadku tych, którzy nie obsługują poczty elektronicznej (e-mail).

Biorąc pod uwagę powyższe, należy podkreślić przede wszystkim poziom skomplikowania przyjętych rozwiązań, które mogą zniechęcać do korzystania z nich przede wszystkim osoby starsze, nieużywające podpisu zaufanego, kwalifikowanego podpisu elektronicznego bądź podpisu osobistego. Według danych Ministerstwa Cyfryzacji profilu zaufanego (wykorzystywanego do złożenia podpisu zaufanego) używa 16 mln Polaków³¹, zaś dowodu osobistego z warstwą elektroniczną (wykorzystywaną do złożenia podpisu osobistego) tylko 11 mln mieszkańców Polski³². W przypadku kwalifikowanego podpisu elektronicznego barierą dla wielu osób może stanowić konieczność jego zakupu. Ministerstwo Cyfryzacji podaje, że zestaw składający się ze specjalnej karty kryptograficznej, na której jest zapisany indywidualny certyfikat kwalifikowany, czytnika kart, który należy podłączyć do komputera, oraz oprogramowania, które należy zainstalować, to koszt ok 300 zł³³. Pozostawiając na marginesie aspekt finansowy, warto zasygnalizować, że już samo wskazanie powyższych elementów i konieczność dokonania określonych czynności pozwalających na skorzystanie z kwalifikowanego podpisu elektronicznego może okazać się przeszkodą nie do pokonania dla osób wykluczonych cyfrowo. Krokiem poprzedzającym rozszerzenie katalogu podmiotów zobligowanych do korzystania z doręczeń elektronicznych o osoby fizyczne powinno być coraz szersze rozpropagowanie korzyści wynikających z posiadania podpisu zaufanego bądź podpisu osobistego.

³⁰ *Jak złożyć adres i skrzynkę do e-Doręczeń*, <https://www.gov.pl/web/e-doreczenia/jak-zalozyc-adres-i-skrzynke-do-e-doreczen2> (data dostępu: 12.08.2024).

³¹ *Podnosimy poziom bezpieczeństwa Profilu Zaufanego*, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/podnosimy-poziom-bezpieczenstwa-profilu-zaufanego> (data dostępu: 12.08.2024).

³² *Ponad 11 milionów Polaków z e-dowodem*, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/ponad-11-milionow-polakow-z-e-dowodem> (data dostępu: 12.08.2024).

³³ *Podpis kwalifikowany*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/0075> (data dostępu: 25.03.2024).

Korzystanie z e-doręczeń wymaga zalogowania się na skrzynkę doręczeń. Jest to możliwe nie tylko przy użyciu profilu zaufanego, ale także za pomocą „wejścia przez bank”, czyli, w uproszczeniu, poprzez procedurę opartą na logowaniu się do bankowości elektronicznej. Wiąże się to jednak z koniecznością posiadania konta w banku z możliwością korzystania z niego przez Internet. To swoiste ułatwienie stanowi z kolei przeszkodę dla osób nieposiadających takiej usługi. Niemniej jednak pozwala na wyeliminowanie przynajmniej części negatywnych przesłanek stanowiących katalog tzw. wykluczenia cyfrowego miękkiego w odniesieniu do doręczeń elektronicznych. To chociażby wspomniany brak wiedzy co do zasad korzystania z doręczeń elektronicznych. W rzeczywistości bowiem odebranie korespondencji będzie sprowadzało się do zalogowania do bankowości elektronicznej w analogiczny sposób, jak ma to miejsce w przypadku „wejścia” na konto bankowe i „odebranie poczty”. Wykorzystanie takiej umiejętności praktycznej eliminuje kolejny element tzw. wykluczenia cyfrowego miękkiego, jakim jest brak wiedzy. Na marginesie powyższych rozważań pozostaje brak motywacji, który w przypadku pozostawienia przez ustawodawcę fakultatywności w korzystaniu z doręczeń elektronicznych osobom fizycznym staje się kwestią ocenianą indywidualnie w odniesieniu do poszczególnych jednostek, pozostającą jedynie w ich sferze decyzyjnej. Jednocześnie, jak słusznie podkreśla się w literaturze, bardziej zmotywowani do edukacji medialnej (bądź też cyfrowej) są ludzie młodzi, pragnący znaleźć lepszą pracę, poprawić swoje kompetencje czy relacje społeczne. Nie bez znaczenia pozostaje w tym przypadku także inteligencja i osobowość³⁴. Co warto podkreślić, logowanie z wykorzystaniem bankowości elektronicznej nie generuje co do zasady żadnych dodatkowych kosztów, poza standardowymi opłatami pobieranymi przez poszczególne banki z tytułu prowadzenia rachunków bankowych.

Szukając rozwiązań, należy wskazać, że istnieje możliwość skorzystania z pełnomocnika, co wynika wprost z art. 15 ust. 2 u.d.e. Do pełnomocnictwa obejmującego złożenie wniosku o utworzenie adresu do doręczeń elektronicznych powiązanego z publiczną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego należy stosować przepisy ogólne. W doktrynie zaznaczono, że osoba składająca wniosek powinna być prawidłowo umocowana do reprezentowania podmiotu publicznego lub niepublicznego³⁵.

Warto także pomyśleć o kwalifikowanej usłudze doręczenia elektronicznego, która może okazać się dla jej użytkowników lepszym rozwiązaniem niż *purde*. W tym przypadku nadawca, będący podmiotem niepublicznym, korzysta z usługi zapewniającej doręczenie korespondencji za pośrednictwem adre-

³⁴ M. Popiołek, *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2013, nr 32, s. 318.

³⁵ Więcej na ten temat zob. K. Szelałowska, [w:] B. Kwiatek, A. Skóra (red.), *Doręczenia elektroniczne. Komentarz*, 2023, Lex, komentarz do art. 15.

su do doręczeń elektronicznych, świadczonej przez dostawcę usługi zaufania. Rolę pośrednika, czyli dostawcy korespondencji, pełni inny niż operator wyznaczony, a więc obecnie Poczta Polska S.A.³⁶, kwalifikowany dostawca usługi zaufania wpisany do właściwego rejestru takich dostawców³⁷.

W kontekście wykluczenia cyfrowego warto również zasygnalizować kwestię osób zatrudnionych w szeroko rozumianych urzędach i ich przygotowania do korzystania z e-doręczeń. Problem z posługiwaniem się programami do obsługi tych doręczeń może dotyczyć przede wszystkim osób starszych (co jednak nie musi być regułą). Należy przy tym mieć na uwadze, że urzędy będą – na mocy postanowień przepisów ustawy o doręczeniach elektronicznych – w gronie podmiotów zobligowanych przez ustawodawcę do używania e-doręczeń. Tym samym ich pracownikom nie pozostawiono wyboru (takiego jak nadal mają chociażby osoby fizyczne) i zobligowano do wdrożenia się w rozwiązania wymagane ustawowo. W przypadku posługiwania się nowymi narzędziami przez pracowników poszczególnych urzędów problemu natomiast nie powinno stanowić weryfikowanie doręczenia, które jest bezpłatną usługą, oferowaną przez poszczególnych dostawców.

Warto również zaznaczyć, że mimo upływu czasu nadal aktualne pozostaje twierdzenie, iż wprowadzając nowe rozwiązania techniczne, skracające czas załatwiania spraw i ułatwiające pracę urzędników, należy mieć na uwadze obywatela³⁸. Innymi słowy, wszelkie udoskonalenia wdrażane w ramach doręczeń elektronicznych z myślą o osobach z nich korzystających nie powinny wywierać negatywnych skutków na tych, którzy ich nie używają bądź też posługują się nimi jedynie w sposób pośredni, chociażby poprzez puh.

Wątpliwości budzi natomiast konieczność stosowania różnych systemów, które w konsekwencji mogą okazać się niezintegrowane ze sobą. Przykładowo Związek Powiatów Polskich zgłosił wątpliwość, czy skuteczne będzie doręczanie pism z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego Syriusz, używany przez powiatowe urzędy pracy³⁹. Adwokaci i radcowie prawni wskazali natomiast na konieczność korzystania z trzech systemów i posiadania trzech mechanizmów doręczenia⁴⁰. Pożądane jest zatem już teraz – przy kolejnym przesunięciu przez ustawodawcę terminu, od którego należy stosować przepisy

³⁶ Poczta Polska S.A. obecnie jest dostawcą usługi PURDE, a także kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego na komercyjnych warunkach.

³⁷ M. Wilbrandt-Gotowicz, *Współdziałanie podmiotów publicznych i niepublicznych w nowym systemie doręczeń elektronicznych a ochrona praw jednostki*, „Acta Iuridica Resoviensia” 2021, nr 3, s. 409.

³⁸ J. Janowski, *Administracja elektroniczna*, Warszawa 2009, s. 20.

³⁹ R. Horbaczewski, *Samorządowcy ciągle nie wiedzą, jak wdrożyć e-doręczenia*, <https://www.prawo.pl/samorzad/e-doreczenia-w-samorzadach-problemy,523859.html> (data dostępu: 12.08.2024).

⁴⁰ *E-doręczenia – co z pismami sądowymi i doręczeniami między pełnomocnikami*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-doreczenia-co-z-pismami-sadowymi-doreczeniami-miedzy-pelnomocnikami,523343.html> (data dostępu: 12.08.2024).

o doręczeniach elektronicznych – pochylenie się nad rozwiązaniem tych zawiłości. Jak wynika z powyższego, mimo długiego *vacatio legis* stosowania tych przepisów, dającego możliwość przygotowania się do korzystania z e-doręczeń, nie wszystkie wątpliwości zostały wyjaśnione. O braku gotowości administracji publicznej do używania e-doręczeń świadczą też kolejne zmiany terminów ich stosowania. Wszystko to kształtuje stan niepewności powodowany ciągłym przesuwaniem terminu stosowania e-doręczeń i braku konkretnych dat. Ustawodawca bowiem, nowelizując u.d.e., posłużył się m.in. sformułowaniem, że dane przepisy wskazanego aktu prawnego „wejdą w życie z dniem określonym w komunikacie”. Tym samym stworzył niepewność właśnie co do konkretnych dat granicznych⁴¹.

Jako pozytywne rozwiązanie zmniejszające ryzyko wpływu wykluczenia cyfrowego na realizację e-doręczeń należy wskazać na przewidzianą przez ustawę o doręczeniach elektronicznych publiczną usługę hybrydową. Trzeba przyjąć, że skierowana jest ona do osób, które nie chcą bądź nie potrafią korzystać z e-doręczeń, a więc do podmiotów wykluczonych cyfrowo oraz takich, które z innych powodów niż wykluczenie cyfrowe nie są jeszcze „gotowe” na rezygnację z tradycyjnego sposobu doręczenia. Jak wskazuje Agnieszka Skóra, publiczna usługa hybrydowa łączy cechy doręczenia elektronicznego z tradycyjnym przekazaniem pisma do rąk własnych adresata (art. 5 i art. 45 i nast. u.d.e.)⁴². Tym samym stanowi uzupełnienie elektronicznego sposobu doręczenia, a jednocześnie wpisuje się w katalog rozwiązań zmierzających do zniwelowania roli wykluczenia cyfrowego w e-doręczeniach. Zdaniem A. Skóry puh ma charakter subsydiarny w stosunku do publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego i stanowi wyjątek od zasady powszechności doręczeń elektronicznych oraz zasady pierwszeństwa doręczenia elektronicznego⁴³. Dla osób wykluczonych cyfrowo (z powodu braku odpowiedniego sprzętu, dostępu do sieci, niewystraczających umiejętności czy nawet braku chęci korzystania z e-doręczeń) puh jest rozwiązaniem, które niweluje wskazane potencjalne problemy, a jednocześnie zapewnia możliwość dostarczenia korespondencji. Co więcej, w praktyce, z punktu widzenia takiego odbiorcy, nic nie zmienia się w sposobie doręczania korespondencji, nawet przy założeniu, że – jak wskazuje A. Skóra – istotą zasady prymatu doręczeń elektronicznych jest organizacja wymiany korespondencji zasadniczo za pomocą publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego na adres do doręczeń elektronicznych⁴⁴. Publiczna usługa hybrydowa jest jego uzupełnieniem.

⁴¹ Zgodnie z art. 155 ust. 11 u.d.e. termin określony w komunikacie nie może być wcześniej niż dzień 30 marca 2024 r. i późniejszy niż dzień 1 stycznia 2025 r.

⁴² A. Skóra, *O rewolucji w zakresie e-doręczeń raz jeszcze. Uwagi na tle art. 6 ustawy o doręczeniach*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 58, s. 475.

⁴³ Eadem, [w:] B. Kwiatek, A. Skóra (red.), op. cit., komentarz do art. 2.

⁴⁴ Eadem, *O rewolucji w zakresie...*, s. 474

Innymi słowy, wprowadzenie przez ustawodawcę obligatoryjnej komunikacji elektronicznej dla wszystkich podmiotów mogłoby stanowić istotną przeszkodę w dostarczaniu korespondencji. Jako pozytywną cechę obowiązujących obecnie regulacji prawnych w zakresie doręczeń elektronicznych należy określać ich fakultatywność w odniesieniu przede wszystkim do osób fizycznych, poza wyjątkami enumeratywnie wskazanymi w art. 9 u.d.e.

Nieco inaczej na tę kwestię zapatruje się Kinga Błaszczyk, twierdząc, że ustawodawca nie wprowadza obligatoryjnego stosowania „elektronicznych” rozwiązań, ale przewiduje je jako alternatywne dla tych „papierowych”⁴⁵. Jak się wydaje, takie ujęcie przedmiotowej kwestii nie koresponduje wprost ze wskazaną wcześniej koncepcją prymatu doręczeń elektronicznych. Nie ulega jednak wątpliwości, że poglądy zarówno A. Skóry, jak i K. Błaszczyk są zbieżne co do konieczności zapewnienia podmiotom (osobom) wykluczonym cyfrowo możliwości doręczenia korespondencji poprzez aktualnie dostępne przesyłki listowe.

Prowadząc rozważania na temat puh, należy zaznaczyć, że jeśli w analizowanym przypadku odbiorca otrzymuje korespondencję w formie papierowej, to podmiot publiczny realizuje zasadę elektronizacji i przesyła do operatora wyznaczonego⁴⁶ korespondencję w postaci elektronicznej, ten z kolei, po jej przekształceniu, doręcza ją w postaci papierowej. Sama usługa ma zatem charakter „mieszany” bądź „łączony”⁴⁷. W literaturze pozostawienie osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej możliwości przesyłania korespondencji w postaci papierowej oceniane jest pozytywnie, właśnie z uwagi na występowanie zjawiska wykluczenia cyfrowego⁴⁸.

Nie sposób nie zauważyć, że przyjęcie przez ustawodawcę opisanych rozwiązań – jakkolwiek na obecnym etapie rozwoju e-doręczeń słusznych – może spowodować ograniczenia w możliwości korzystania z oferowanych nowoczesnych rozwiązań w obszarze doręczania korespondencji. Pozostaje to w sprzeczności z tendencją zastępowania tradycyjnych przesyłek listowych tymi elektronicznymi. Wcześniejsze rozważania na temat wykluczenia cyfrowego prowadzą w tym kontekście do wniosku, że wprowadzenie doręczeń elektronicznych dla całego społeczeństwa wiąże się z koniecznością całkowitego wyeliminowania zjawiska wykluczenia cyfrowego (co wydaje się zadaniem trudnym, jeśli nie niewykonalnym) bądź wypracowania takich rozwiązań, które pozwoliłyby na skuteczne doręczanie korespondencji, chociażby poprzez peł-

⁴⁵ K. Błaszczyk, *Elektronizacja postępowania administracyjnego a zrównoważony rozwój*, [w:] J. Buzek, H.A. Kretek, M. Staniszewski (red.), *Zrównoważony rozwój i europejski zielony ład wektorami doskonalenia warsztatu naukowego*, Racibórz 2022, s. 91.

⁴⁶ Operatorem wyznaczonym jest Poczta Polska S.A.

⁴⁷ A. Skóra, [w:] B. Kwiatek, A. Skóra (red.), op. cit., komentarz do art. 2.

⁴⁸ Zob. np. B. Bińkowska-Artowicz, *Rządowy projekt ustawy o doręczeniach elektronicznych*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2020, nr 3, s. 187.

nomocników, osobom wykluczonym cyfrowo. W praktyce wydaje się to być bardzo trudne, a nawet niewykonalne.

Fakt, że z założenia będzie to proces długotrwały i trudny, nie powinien zniechęcać do podejmowania kolejnych stosownych kroków. Jak słusznie wskazuje się w literaturze, konieczne są liczne inwestycje w innowacyjny i zrównoważony rozwój, programy wsparcia oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu edukacji od jak najwcześniejszych lat dotyczącej tego, jak efektywnie i bezpiecznie wykorzystywać istniejące i pojawiające się rozwiązania technologiczne⁴⁹.

Kolejną istotną kwestią przemawiającą na korzyść doręczeń elektronicznych jest uproszczenie procesu odbioru korespondencji. Nie będzie on bowiem wymagał użycia podpisu elektronicznego (tak jak ma to miejsce obecnie) przy korzystaniu z ePUAP⁵⁰. Docelowo platforma ta ma zostać zastąpiona rozwiązaniami przyjętymi przez ustawę o doręczeniach elektronicznych. Tym samym prostszy odbiór korespondencji w e-doręczeniach powinien stanowić istotną zachętę do podjęcia decyzji o rozpoczęciu korzystania z nich.

Co warto podkreślić, przepisy u.d.e. stwarzają niejako możliwość „wypróbowania”. Ustawodawca daje osobie fizycznej (art. 10 u.d.e.) możliwość zrezygnowania – w każdym czasie – z adresu do doręczeń elektronicznych, co skutkuje jego wykreśleniem z bazy adresów elektronicznych⁵¹. Należy również zaznaczyć, że przy owym „eksperymentowaniu” z adresem do doręczeń elektronicznych zalecana jest daleko idąca ostrożność. Zgodnie bowiem z art. 4 u.d.e. posiadanie takiego adresu, niezależnie od tego, czy będzie on powiązany z publiczną, czy też kwalifikowaną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego, przez podmioty niepubliczne powoduje konieczność doręczania im korespondencji drogą elektroniczną przez podmioty publiczne (poza wyjątkami przewidzianymi w przepisach prawa)⁵². Stąd też osoby nieposiadające wystarczających umiejętności czy też odczuwające skutki któregośkolwiek z aspektów wykluczenia cyfrowego powinny zwracać szczególną uwagę przy wszelkich działaniach związanych z uzyskaniem adresu do doręczeń elektronicznych. Finalnie bowiem będzie to ta droga, którą organ publiczny zobowiązany zostanie doręczać korespondencję, poza przypadkami, o których mowa w art. 5 i 6 u.d.e.

Pewną uciążliwością z korzystania z adresu do doręczeń elektronicznych może być konieczność jego odnawiania. Wpisu do bazy adresów do doręczeń elektronicznych dokonuje się bowiem na 3 lata, zaś przedłużenie tego okresu następuje na wiosek zainteresowanego podmiotu niepublicznego. Konieczność

---

⁴⁹ K. Ziółkowska, [w:] D. Bach-Golecka (red.), *Solidarność i dobro wspólne jako wartości w prawie*, 2021, Lex.

⁵⁰ Krótki opis zasad korzystania z platformy ePUAP można znaleźć np. pod adresem: <https://www.gov.pl/web/gov/zalatwiau-sprawy-urzedowe-przez-internet-na-epuap> (data dostępu: 12.08.2024).

⁵¹ B. Kwiatek, [w:] B. Kwiatek, A. Skóra (red.), op. cit., komentarz do art. 10.

⁵² Ibidem.

dokonania tej czynności nie wydaje się być przeszkodą, którą da się odnieść *stricte* do wykluczenia cyfrowego.

W aktualnie obowiązującym stanie prawnym utworzenie adresu do doręczeń elektronicznych powiązanego z *purde* dla podmiotu niepublicznego następuje tylko na wniosek zainteresowanego (art. 13 u.d.e). Nie ma zatem obawy, że ktokolwiek z grona tych podmiotów zostanie „zmuszony” do korzystania z e-doręczeń. Wyjątek stanowią podmioty niepubliczne, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego albo do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, co do których zastosowanie znajduje art. 11 pkt 2 u.d.e., stanowiący o automatycznym utworzeniu adresu do doręczeń elektronicznych.

Wnioski

Rozwój technologii cyfrowych we współczesnym świecie stał się jedną z najważniejszych zdobyczy cywilizacyjnych. Jest on obecny niemalże we wszystkich aspektach życia codziennego, stąd też nie powinny dziwić dążenia do wprowadzenia i wykorzystywania nowych technologii przy realizowaniu doręczeń korespondencji. Jak każda nowość napotyka ona na liczne bariery, wśród których – jak się wydaje – ważne miejsce zajmuje również wykluczenie cyfrowe. Prowadzone w niniejszym opracowaniu rozważania umożliwiają sformułowanie wniosku, że znajdują one odzwierciedlenie w odniesieniu przede wszystkim do osób fizycznych, wobec których u.d.e. nie wprowadza obowiązku korzystania z e-doręczeń w pierwszym etapie ich wdrażania. Rola państwa w walce ze zjawiskiem wykluczenia cyfrowego powinna stać się kwestią priorytetową, przy uwzględnieniu założenia, że proces zmian w systemie doręczeń będzie długotrwały. Należy mieć jednak na uwadze fakt, że w bliższej bądź dalszej perspektywie czasowej nie jest możliwe całkowite zrezygnowanie z dostarczania korespondencji w postaci papierowej. Innymi słowy doręczenia elektroniczne stanowić powinny podstawowy sposób doręczeń przy zachowaniu możliwości korzystania z form alternatywnych.

Rozszerzanie katalogu podmiotów zobowiązanych do korzystania z e-doręczeń będzie możliwy wraz ze wzrostem grona osób aktywnie korzystających z nowych technologii, przy czym trudne, czy nawet niewykonalne, jest całkowite wyeliminowanie zjawiska wykluczenia cyfrowego. Istotną kwestię stanowi ciągle dążenie do tego, aby doręczenia elektroniczne były szybkim, prostym i pewnym narzędziem stanowiącym ułatwienie (a nie utrudnienie) w przesyłaniu korespondencji, a przez to zachęcającym do korzystania z nich.

W tym kontekście sporo do zrobienia pozostaje w kwestii ich promocji. Wśród licznych kampanii medialnych należy uwzględnić również te, których celem jest zaznajomienie społeczeństwa z zagadnieniem e-doręczeń i w dalszej kolejności zachęcenie tą drogą do korzystania z nich. Póki co doręczenie znac-

nej części społeczeństwa kojarzy się z listem poleconym, pocztą, listonoszem czy awizem, zaś doręczenia elektroniczne nie są odpowiednio promowane. Zważywszy na fakt, że coraz więcej spraw ważnych dla obywateli można załatwić przez Internet, administracja publiczna powinna w szczególności sposób zwrócić uwagę na dostępność i przejrzystość swoich systemów, także tych, z wykorzystaniem których realizowane będą e-doręczenia.

Wykaz literatury

- Bach-Golecka D. (red.), *Solidarność i dobro wspólne jako wartości w prawie*, 2021, Lex.
- Bąbka J., *W poszukiwaniu strategii edukacyjnej przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej” 2014, nr 4.
- Becker-Pestka D., Kubiński G., Łojko M., *Różne obszary wykluczenia społecznego w Polsce*, Exante, Wrocław 2017.
- Bińkowska-Artowicz B., *Rządowy projekt ustawy o doręczeniach elektronicznych*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2020, nr 3, s. 187.
- Błaszczyk K., *Elektronizacja postępowania administracyjnego a zrównoważony rozwój*, [w:] J. Buzek, H.A. Kretek, M. Staniszewski (red.), *Zrównoważony rozwój i europejski zielony ład wektorami doskonalenia warsztatu naukowca*, Wyd. Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu, Racibórz 2022.
- Gryczka M., *Rola Internetu w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego*, „Management and Business Administration. Central Europe” 2012, nr 2.
- Horbaczewski R., *Samorządowcy ciągle nie wiedzą, jak udrożyć e-doręczenia*, <https://www.prawo.pl/samorzad/e-doreczenia-w-samorzadach-problemy,523859.html>.
- Janowski J., *Administracja elektroniczna*, Municipium, Warszawa 2009.
- Jastrzębska A., Jastrzębska W., *Wykluczenie cyfrowe – przyczyny, zagrożenia i bariery jego pokonania. Studium przypadku*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2012, nr 25.
- Kosowski J., *Kierunki skutecznej elektronizacji procesu karnego*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2022, t. XVII, nr 19.
- Kruszka R., *Wykluczenie społeczne – rys interpretacyjny i użyteczność badawcza*, „Kultura i Edukacja” 2008, nr 1.
- Kwiątek B., Skóra A. (red.), *Doręczenia elektroniczne. Komentarz*, 2023, Lex.
- Kwiatkowska E.M., *Zdalne rozprawy – zapewnienie równości wobec zjawiska wykluczenia cyfrowego*, „Krytyka Prawa” 2013, t. 15, nr 3.
- Lew-Starowicz R., Lorecka K., *Włączenie cyfrowe – droga do reintegracji społecznej*, Wyd. UW, Warszawa 2013.
- Małecka-Łyszczek M., *Współpraca administracji publicznej z podmiotami ekonomii społecznej*, 2017, Lex.
- Panek T., Czapiński J., *Wykluczenie społeczne*, [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014.
- Popiołek M., *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2013, nr 32.

- Przybysz P.M., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany*, 2024, Lex.
- Skóra A., *O rewolucji w zakresie e-doręczeń raz jeszcze. Uwagi na tle art. 6 ustawy o doręczeniach*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 58.
- Stawicka A., *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, Warszawa 2015, https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/133/plik/ot-637_internet.pdf.
- Sytek A., *Rozwój elektronicznej administracji ze szczególnym uwzględnieniem ePUAP i profili zaufanych – wybrane zagadnienia*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 6.
- Wezel M., Feliksiak M., Toczyński P., *Portret internauty*, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/3634/2009-Toczyński-red-Portret-Internauty.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Wilbrandt-Gotowicz M., *Współdziałanie podmiotów publicznych i niepublicznych w nowym systemie doręczeń elektronicznych a ochrona praw jednostki*, „Acta Iuridica Resoviensia” 2021, nr 3.
- Wilk S., *E-administracja w społeczeństwie informacyjnym. Model a rzeczywistość na przykładzie województwa podkarpackiego*, Wyd. UR, Rzeszów 2014.
- Zieliński A., *Glosa do postanowienia SN z dnia 26 kwietnia 2001 r., II CZ 146/00*, „Przebieg Sądowy” 2002, nr 7–8, Lex.
- Żuk J., *Zagrożenie wykluczeniem cyfrowym jako element bezpieczeństwa osobistego Polaków*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności” 2015, nr 1.

Summary

The impact of digital exclusion on the development of e-delivery

Keywords: administrative law, digital exclusion, electronic delivery service, digitization, Internet.

The aim of the article is to find an answer to the question of whether and how digital exclusion can affect the development of electronic delivery services in the context of implementing new technologies in the process of delivering correspondence. An attempt was made to analyze the phenomenon of digital exclusion in three selected aspects. These are: social awareness, Internet access and legal solutions. In each of these areas, there are potential threats that may have a greater or lesser impact on the development and implementation of electronic delivery service. This process, like any new thing, encounters certain barriers. The role of the state should therefore be to strive to defeat them. Ultimately, efforts should be made to completely replace traditional deliveries with electronic delivery services. However, implementing this concept will not be possible without eliminating the phenomenon of digital divide.

